
**THE ROLE OF THE JUDICIAL EXPERTS AND THE MEDICAL EXPERTISES
PREPARED BY THEM IN THE INVESTIGATION AND ESTABLISHMENT OF
TORTURE AND OTHER CRUEL, INHUMAN OR DEGRADING TREATMENT OR
PUNISHMENT****Svetlozar Spasov**Medical University - Plovdiv, Department of Forensic Medicine and Deontology, Republic of Bulgaria,
drspasoff@gmail.com

Abstract: The promotion and protection of human rights is one of the fundamental priorities of the United Nations, the European Union and every rule of law and democracy governed country. One of the most serious violations of human rights and human dignity is torture and other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. For decades, the international community and the European Union take a number of actions aimed at preventing and limiting this type of negative manifestations. The main ones are the adoption of international universal and regional human rights instruments and the creation of specialized jurisdictions to monitor compliance with the established legal framework. Judicial experts and their expertise play an extremely important role in the proper and effective investigation of torture and other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. The serious importance that the international community attaches to these medical professionals and their expertise is reaffirmed in the 2004 Istanbul Protocol drawn up by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. This act establishes internationally recognized standards and principles for the effective investigation and documentation of torture and other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, some of which relate specifically to the role of judicial experts and their medical expertise. These include: the principles of impartiality and independence of medical experts in identifying such types of offenses, the compliance of their activities with the highest ethical standards, the principle of obtaining informed consent from the person alleged to be a victim of torture before doing any research. The Istanbul Protocol also introduced standards for order in which any medical examination of victims of torture or other ill-treatment should take place, as well as on the form and structure of medical expertise.

The particular emphasis placed on the role of judicial experts by the international community is completely understandable, as it is these medical professionals who make the physical and / or psychological evaluation of the victim, which is objectified in the medical expertise, medical psychiatric expertise, or medical psychological expertise. On the basis of these expertises, the investigating authorities have the opportunity to prove the causal link between the victim's bodily harm and the psycho-traumas with the alleged torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Medical expertise is a method of proof not only in the course of the investigation, but also in the judicial process, as the specialized knowledge of forensic experts assist the court in establishing the objective truth, as well as the victims and their lawyers in the exercise of their rights of defense.

Keywords: judicial experts, medical expertise, torture, inhuman or degrading treatment or punishment

**РОЛЯТА НА СЪДЕБНОМЕДИЦИНСКИТЕ ЕКСПЕРТИ И ИЗГОТВЯНИТЕ ОТ
ТЯХ МЕДИЦИНСКИ ЕКСПЕРТИЗИ В РАЗСЛЕДВАНЕТО И УСТАНОВЯВАНЕТО
НА ИЗТЕЗАНИЯ И ДРУГИ ФОРМИ НА ЖЕСТОКО, НЕЧОВЕШКО ИЛИ
УНИЗИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ ИЛИ НАКАЗАНИЕ****Светлозар Спасов**Медицински университет - Пловдив, Катедра по съдебна медицина и деонтология, Република
България, drspasoff@gmail.com

Резюме: Насърчаването и защитата на правата на човека е един от основополагащите приоритети на Организацията на обединените нации, на Европейския съюз и на всяка правова и демократична държава. Едно от най-сериозните нарушения на човешките права и човешкото достойнство е изтезанието и другите форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание. От десетилетия международната общност и Европейския съюз предприемат редица действия, насочени към предотвратяване и ограничаване на този вид негативни деяния. Основните сред тях са приемането на международни универсални и

регионални актове за закрила на човешките права и създаване на специализирани юрисдикции, които да осъществяват контрол върху спазването на установената правна рамка. Изключително важна роля за правилното и ефективно разследване на изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание имат съдебномедицинските експерти и изготвяните от тях експертизи. Сериозната значимост, която международната общност отдава на тези медицински специалисти и тяхната експертиза, е потвърдена в Истанбулския протокол от 2004г. изготвен от Службата на Върховния комисар на Организацията на обединените нации по правата на човека. Този акт установява международно признати стандарти и принципи за ефективно разследване и документиране на изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, част от които се отнасят именно до ролята на съдебномедицинските експерти и изготвяните от тях съдебномедицински експертизи. Такива са например: принципите за безпристрастност и независимост на медицинските експерти при установяването на този вид нарушения, за съответствие на дейността им с най-високите етични стандарти, принципът за получаване на информирано съгласие от лицето, за което се предполага, че е жертва на изтезание, преди извършване на каквото и да е изследване. В Истанбулския протокол са въведени и стандарти относно реда, по който следва да бъде проведен всеки медицински преглед на жертви на изтезания или други прояви на малтретиране, както и относно формата и структурата на медицинските експертизи.

Особеният акцент, който поставя международната общност върху ролята на съдебномедицинските експерти е напълно разбираем, тъй като именно тези медицински специалисти изготвят физическата и/или психологическата оценка на жертвата, която оценка се обективира в изготвяните от тях съдебномедицински, съдебнопсихиатрични или съдебнопсихологични експертизи. На базата на тези експертизи разследващите органи имат възможността да докажат причинно-следствената връзка между телесните увреждания и психотравмите на жертвата с евентуално извършеното изтезание или друга форма на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Медицинските експертизи са ценни доказателствени способности не само в хода на разследването, но и в съдебния процес, тъй като специализираните познания на съдебномедицинските експерти подпомагат съда в дейността му по установяване на обективната истина, както и жертвите и техните адвокати при упражняване на правото им на защита.

Ключови думи: съдебни експерти, медицинска експертиза, изтезания, нечовешко или унижително отношение или наказание

1. УВОД

Едни от най-сериозните нарушения на човешките права и човешкото достойнство са изтезанието и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. От десетилетия международната общност предприема редица действия насочени към предотвратяване и ограничаване на този вид негативни деяния, най-важните от които са приемането на множество универсални и регионални правни актове и създаването на специализирани юрисдикции, които да осъществяват контрол върху законосъобразното прилагане на установената правна рамка. Такива актове са например Всеобщата декларация за правата на човека³¹³, Международният пакт за граждански и политически права³¹⁴, Конвенцията на Организацията на обединените нации (ООН) против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание³¹⁵, Истанбулският протокол от 2004г. на Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека³¹⁶, Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи³¹⁷ и редица други инструменти. В резултат на активните действия на ООН, Европейския съюз и регионалните

³¹³ UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III), Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html>

³¹⁴ UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html>

³¹⁵ UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 85, Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>

³¹⁶ UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment ("Istanbul Protocol"), 2004, HR/P/PT/8/Rev.1. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>

³¹⁷ Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html>

организации по правата на човека, пълната забрана на изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание се е утвърдила като основна международноправна норма, която при това не може да бъде дерогирана по време на война или извънредно положение³¹⁸. Независимо от тази положителна тенденция и към настоящия момент изтезанието и другите форми на малтретиране са често срещани явления в редица държави по света. Най-често тези нарушения се срещат в затворите и арестите, където лишените от свобода лица имат ограничен достъп до външни лица, намират се под контрола на ръководните органи и служителите на пенитенциарните заведения, нямат ефективен достъп до лекари и медицинска помощ³¹⁹.

2. ЗНАЧЕНИЕ НА СЪДЕБНОМЕДИЦИНСКИТЕ ЕКСПЕРТИ И ИЗГОТВЯНИТЕ ОТ ТЯХ МЕДИЦИНСКИ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА ЕФЕКТИВНОТО РАЗСЛЕДВАНЕ НА ИЗТЕЗАНИЯТА И ДРУГИТЕ ФОРМИ НА ЖЕСТОКО, НЕЧОВЕШКО ИЛИ УНИЖИТЕЛНО ОТНАСЯНЕ ИЛИ НАКАЗАНИЕ СПОРЕД МЕЖДУНАРОДНИТЕ СТАНДАРТИ НА ИСТАНБУЛСКИЯ ПРОТОКОЛ

Пълнотата на настоящия анализ изисква, на първо място, да се посочи значението на термина „изтезание“ в международното право. Той е дефиниран в член 1 от Конвенцията на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, според който: „*изтезание*“ означава всяко действие, с което умишлено се причинява силно физическо или психическо страдание или болка на дадено лице, за да се получат от него или от трето лице сведения или признания, за да бъде то наказано за действие, което то или трето лице е извършило или в извършването на което е заподозряно, или за да бъде то или трето лице сплашвано или принуждавано, или по каквато и да е причина, основаваща се на каквато и да е дискриминация, когато такава болка или страдание се причинява от длъжностно лице или друго официално действащо лице или по негово подстрекателство или с негово явно или мълчаливо съгласие. В това определение не се включват болката и страданието, които произтичат единствено от законни санкции и които са присъщи на тези санкции или настъпват случайно при тях“. Посоченото определение е възприето в редица други международни актове за закрила на човешките права и в правните системи на европейските държави.

Един от най-важните международни инструменти, приети в рамките на политиката на международната общност за противодействие на изтезанието и другите форми на малтретиране, е Наръчникът за ефективно разследване и документиране на изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание (Истанбулският протокол). Актът е изготвен от Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека и установява международно признати стандарти за ефективно разследване и документиране на този вид негативни деяния. Част от тези стандарти се отнасят до значението на съдебномедицинските експерти и изготвяните от тях медицински експертизи в разследването на изтезанията и другите форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Такива са например:

- Изискването за безпристрастност и независимост на медицинските експерти при разследване на изтезания и други форми на малтретиране – съгласно Истанбулския протокол във всяко разследване на изтезания трябва да бъде направена обективна медицинска оценка, която да се основава на клиничния и професионалния опит на лекаря³²⁰. Последният следва да бъде безпристрастен, при възможност със специализирано обучение³²¹ по изготвяне на криминалистична документация за изтезания и други форми на физическо и психическо насилие. Отговорността на лекаря е да открива и докладва за всякакви съществени констатации, които той счита за относими към разследването и установяването на изтезание или друга

³¹⁸ Kreienkamp, Julia (2019) THE PROHIBITION OF TORTURE: FUTURE PRIORITIES FOR RESEARCH, POLICY AND PRACTICE. UCL Global Governance Institute. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/global-governance/sites/globalgovernance/files/The_Prohibition_of_Torture_Future_Priorities_for_Research_Policy_and_Practice.pdf; Кънев, Красимир (2009). Защита от изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Издателство Сиби, с. 19

³¹⁹ Христозова, Мария (2018). Правото на медицинска помощ на лишените от свобода и задържаните под стража лица в практиката на Европейския съд по правата на човека. Издателство Сиела Норма Ад, с.878-888

³²⁰ Payne-James, Jason, Byard, W. Roger (2016). Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine, 2nd Edition. Elsevier Ltd. All, ISBN 978-0-12-800055-7

³²¹ За професионалния опит на лекарите виж: Papagiannopoulos K. (2019). The ideal and impartial medical expert: tips and tricks for a safe medicolegal practice. Journal of thoracic disease, 11(Suppl 7), S1009–S1013. doi:10.21037/jtd.2019.04.68

форма на малтретиране;

- Изискването за съответствие на дейността на лекарите с най-високите медицински етични стандарти - според тези стандарти медицинските специалисти имат задължение да не участват активно или пасивно в изтезания или друго малтретиране, като нито едно задължение на лекаря към трета страна не може да отмени задължението му за защита на лицата от изтезания или друго малтретиране и съобщаването на такива случаи³²². В тази връзка Световната медицинска асоциация многократно е подчертавала отговорността на лекарите да осъждат мъчения или жестоко, нечовешко или унизително отношение или наказание, с които са запознати³²³;

- Изискването за получаване на информирано съгласие от лицето³²⁴, за което се предполага, че е жертва на изтезание, преди извършване на каквото и да е медицинско изследване. Лекарите имат задължение да поддържат поверителността на информацията и да я разкриват само със съгласието на пациента. Всеки пациент трябва да бъде информиран за всички ограничения на поверителността на медицинската оценка, които могат да бъдат наложени от държавни или съдебни органи. Лекарите трябва да гарантират, че информираното съгласие се основава на адекватно разкриване и разбиране на потенциалните ползи и неблагоприятни последици от медицинската оценка и че съгласието се дава доброволно, без принуда от други органи или лица, особено от изпълнителни или съдебни органи. Пациентът трябва да разбере, че той има право да ограничи медицинското изследване или да го прекрати по всяко време. При такива обстоятелства лекарят трябва да документира причината за отказа на пациента от медицинска оценка. В случаите, когато лицето е задържано, докладът трябва да бъде подписан от неговия адвокат (т.165 от Истанбулския протокол).

В Истанбулския протокол са въведени и стандарти относно реда, по който следва да бъде проведен всеки медицински преглед на жертви на изтезания или други форми на малтретиране, както и относно формата и структурата на медицинските експертизи. Така например, в този вид разследвания медицинските лица следва да се запознаят с пълната медицинска история на лицето, предполагаема жертва на изтезание, включително с информацията за предишни медицински, хирургични или психиатрични проблеми (т.168 от Истанбулския протокол). Лекарят следва да документира писмено историята на нараняванията преди периода на задържане и всички възможни последици от тях. Той следва да се стреми да събере информация, за начина по който е извършено изтезанието, мястото на което е извършено, наличието на рани и увреждания, информация за извършителите. Лекарят трябва да изисква от лицето, предполагаема жертва на изтезание или малтретиране, да опише всякакви наранявания, които може да са резултат от специфичните методи за изтезания и малтретиране. Такива могат да бъдат например: кървене, синини, подуване, открити рани, разкъсвания, фрактури, дислокации, хемоптиза, пневмоторакс, перфорация на тъпанчевата мембрана, наранявания на гениталиите или пикочната система, изгаряния, химически наранявания и др. Медицинските специалисти следва да съберат информация и за наличие на евентуални хронични симптоми, които могат да бъдат свързани с изтезания или малтретиране, за тяхната тежест, честотата и продължителност. Такива могат да бъдат: главоболие, болки в гърба, стомашно-чревни симптоми, сексуална дисфункция, мускулни болки, депресивност, затруднено запаметяване и др.

Съгласно стандартите на Истанбулския протокол след получаване на основната информация за медицинската история и състоянието на пациента и след получаване на неговото информирано съгласие, квалифицираният лекар трябва да извърши пълен физически преглед на лицето. (т.173 от Истанбулския

---

³²² UN General Assembly, Revised United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules): resolution/adopted by the General Assembly, 8 January 2016, A/RES/70/175. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/5698a3a44.html>; A/RES/65/229. Resolution adopted by the General Assembly on 21 December 2010 [on the report of the Third Committee (A/65/457)] 65/229. United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules); The World Medical Association Declaration of Edinburgh on Prison Conditions and the Spread of Tuberculosis and Other Communicable Diseases, *Adopted by the 52nd WMA General Assembly, Edinburgh, Scotland, October 2000 and revised by the 62nd WMA General Assembly, Montevideo, Uruguay, October 2011*

³²³ A/69/387. United Nations, General Assembly. Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, 23 September 2014. Retrieved from: http://antitorture.org/wp-content/uploads/2014/10/Forensics_Report_SRT.pdf, p.8

³²⁴ Повече за информираното съгласие на пациента виж: Мавров, Момчил (2018). Правният институт на информирането съгласие на пациента. Издателство „Stovi Group Bulgaria“, 2018, ISBN 978-619-7336-03-0;

протокол). Този преглед следва да обхваща цялото тяло на пациента - челюстта, орофаринкса и шията, устна кухина и зъби, гърди и корем, генииталии, пикочна система, централна и периферна нервна система и т.н. (т.176 от Истанбулския протокол). Обстояният преглед на пациента е задължителен, от една страна, за да бъдат открити всички евентуални признаци за извършено изтезание или малтретиране, и от друга страна, защото в съдебното производство той се превръща във важно доказателство за потвърждаване, респ. отричане на твърденията за изтезания или малтретиране. Наложително е лекарят да фотографира установените наранявания на пациента. В медицинската експертиза (оценка) лекарят следва да изложи подробно експертното си становище относно произхода на нараняванията.³²⁵ При възможност, пациентът следва да може да избере пола на лекаря, който ще извърши прегледа.

Важното значение на стандартите на Истанбулския протокол и ролята на съдебномедицинските експерти и техните експертизи, за ефективното разследване на изтезанията и другите форми на малтретиране, е подчертано и в Доклада на Специалния докладчик на ООН по изтезанията и друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание от 2014г.³²⁶. В него той подчертава, че прилагането на Истанбулския протокол при извършване на криминалистични аутопсии би допринесло за правилното документиране и разкриване на изтезанията и други форми на малтретиране³²⁷. Специалният докладчик посочва, че при твърдение на задържано лице или което и да е друго лице, че е жертва на изтезание или друго малтретиране, трябва да бъде извършен незабавно преглед от лекар, който може да направи обективен и точен доклад без намеса на държавните власти (т.38 от Доклада). Съдебномедицинската оценка трябва да отговаря на установените стандарти на медицинската практика, да се извършва само с предварително информирано съгласие, да се провежда насаме с пациента като се отчитат изцяло изявленията му. Предприемането на такава медицинска оценка не трябва да зависи от започване на официално разследване или от предварително разрешение от страна на разследващ орган. Специалният докладчик на ООН отбелязва, че ефективната криминалистична оценка трябва да включва както медицинска документация на всички констатации, така и експертно становище за специфичния характер на симптомите, техния произход и съответствие с конкретни твърдения. Задължение на медицинския специалист е да предостави независимо становище по твърденията, заедно с всички потвърждаващи медицински доказателства.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изтезанията представляват едно от най-крайните нарушения на правата на човека и основните свободи, причиняват огромни вреди на милиони хора и техните семейства и в никакъв случай не могат да бъдат оправдани³²⁸. За да се справи съвременното общество с тези нарушения е необходима последователна политика на международно и национално равнище, която да включва: приемане на подходяща законодателна рамка, задълбочено разследване от компетентни и обучени специалисти, ефективен контрол от съдилищата и държавните институции и органи. Предвид обстоятелството, че такъв вид нарушения се допускат най-често в затворите и арестите, държавите трябва да предприемат активни действия и комплексни мерки, които да обхващат постоянен мониторинг на пенитенциарните заведения, контрол върху ръководните органи и служителите на тези заведения, гарантиране на независимостта и професионалната свобода на лекарите³²⁹, които изготвят медицински експертизи (оценки) на лицата, за които има основания да се приеме, че са жертви на изтезания или малтретиране. Особеният акцент, който поставя международната общност върху ролята на съдебномедицинските експерти и изготвяните от тях експертизи (оценки) в разследването на изтезанията и другите форми на малтретиране, е напълно разбираем, тъй като

³²⁵ Rasmussen, V. O.(1990). Medical aspects of torture. Danish Medical Bulletin, vol. 37, supplement No.1, pp. 1-88.; Bunting, R. (1996). Clinical examinations in the police context. Clinical Forensic Medicine, W. D. S. McLay, ed. (London, Greenwich Medical Media), pp. 59-73

³²⁶ A/69/387. United Nations, General Assembly. Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, 23 September 2014. Retrieved from: http://antitorture.org/wp-content/uploads/2014/10/Forensics_Report_SRT.pdf

³²⁷ A/69/387, p.10

³²⁸ A7-0100/2014. Report on the eradication of torture in the world (2013/2169(INI)). Committee on Foreign Affairs. PE 519.499 v.02-00. Retrieved from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2014-0100_ES.html

³²⁹ Zielinski, Ben (2018). Expert witnesses – impartiality and balance. Shoosmiths LLP 2019 Retrieved from: <https://www.shoosmiths.co.uk/client-resources/legal-updates/expert-witnesses-impartiality-and-balance.aspx>

именно тези медицински специалисти изготвят физическата и/или психологическата оценка на жертвата, която оценка се обективира в изготвяните от тях съдебномедицински, съдебнопсихиатрични или съдебнопсихологични експертизи. На базата на тези експертизи разследващите органи имат възможността да докажат причинно-следствената връзка между телесните увреждания и психотравмите на жертвата с евентуално извършеното изтезание или друга форма на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Медицинските експертизи са ценни доказателствени способности не само в хода на разследването, но и в съдебния процес, тъй като специализираните познания на съдебномедицинските експерти подпомагат съда в дейността му по установяване на обективната истина, както и жертвите и техните адвокати при упражняване на правото им на защита.

ЛИТЕРАТУРА

- Кънев, К., (2009). Защита от изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Издателство Сиби, с. 19;
- Мавров, М., (2018). Правният институт на информирането съгласие на пациента. Издателство „Stovi Group Bulgaria“, 2018, ISBN 978-619-7336-03-0;
- Христозова, М., (2018). Правото на медицинска помощ на лишените от свобода и задържаните под стража лица в практиката на Европейския съд по правата на човека. Издателство Сиела Норма Ад, с.878-888;
- A/69/387. United Nations, General Assembly. Interim report of the Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, 23 September 2014. Retrieved from: http://antitorture.org/wp-content/uploads/2014/10/Forensics_Report_SRT.pdf, p.8;
- A/RES/65/229. Resolution adopted by the General Assembly on 21 December 2010 [on the report of the Third Committee (A/65/457)] 65/229. United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules);
- A7-0100/2014. Report on the eradication of torture in the world (2013/2169(INI)). Committee on Foreign Affairs. PE 519.499 v.02- 00. Retrieved from: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2014-0100_ES.html;
- Bunting, R. (1996). Clinical examinations in the police context, Clinical Forensic Medicine, W. D. S. McLay, ed. (London, Greenwich Medical Media), pp. 59-73;
- Council of Europe, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html> ;
- Kreienkamp, J., (2019) The prohibition of torture: future priorities for research, policy and practice. UCL Global Governance Institute. Retrieved from https://www.ucl.ac.uk/global-governance/sites/globalgovernance/files/The_Prohibition_of_Torture_Future_Priorities_for_Research_Policy_and_Practice.pdf
- Payne-James, J., Byard, W. R., (2016). Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine, 2nd Edition. Elsevier Ltd. All, ISBN 978-0-12-800055-7
- Rasmussen, V. O.(1990). Medical aspects of torture. Danish Medical Bulletin, vol. 37, supplement No.1, pp. 1-88.;
- Papagiannopoulos K. (2019). The ideal and impartial medical expert: tips and tricks for a safe medicolegal practice. *Journal of thoracic disease*, 11(Suppl 7), S1009–S1013. doi:10.21037/jtd.2019.04.68
- The World Medical Association Declaration of Edinburgh on Prison Conditions and the Spread of Tuberculosis and Other Communicable Diseases, Adopted by the 52nd WMA General Assembly, Edinburgh, Scotland, October 2000 and revised by the 62nd WMA General Assembly, Montevideo, Uruguay, October 2011
- UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III), Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3712c.html>;
- UN General Assembly, International Covenant on Civil and Political Rights, 16 December 1966, United Nations, Treaty Series, vol. 999, p. 171, Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html>;
- UN General Assembly, Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, 10 December 1984, United Nations, Treaty Series, vol. 1465, p. 85, Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a94.html>;
- UN Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment ("Istanbul Protocol"), 2004, HR/P/PT/8/Rev.1. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/4638aca62.html>
- UN General Assembly, Revised United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules): resolution / adopted by the General Assembly, 8 January 2016, A/RES/70/175. Retrieved from <https://www.refworld.org/docid/5698a3a44.html>;

The World Medical Association Declaration of Edinburgh on Prison Conditions and the Spread of Tuberculosis and Other Communicable Diseases, Adopted by the 52nd WMA General Assembly, Edinburgh, Scotland, October 2000 and revised by the 62nd WMA General Assembly, Montevideo, Uruguay, October 2011.

Zielinski, B., (2018). Expert witnesses – impartiality and balance. Shoosmiths LLP 2019 Retrieved from: <https://www.shoosmiths.co.uk/client-resources/legal-updates/expert-witnesses-impartiality-and-balance.aspx>